

De eer aan onszelf houden

*Jan Willem Duyvendak**

Er is veel mis op de universiteit. Dat heeft deels te maken met de wereld buiten de academie. Zo is het topsectorenbeleid de wetenschap onwaardig. Ik steun ook van harte acties die erop zijn gericht om het onderwijsbeleid zo te veranderen dat de universiteit weer een plek wordt waar mensen fatsoenlijke aanstellingen krijgen, stafleden inhoudelijk worden beoordeeld en niet op het aantal publicaties of het aantal citaties, en waarin ‘democratie’ meer is dan een lege huls.

Maar ik vind het te gemakkelijk om te doen alsof de problemen van de universiteit vooral veroorzaakt worden door een boze buitenwereld. De crisis van de universiteit komt namelijk ook voort uit veel onverstandige beslissingen die binnen de academie zijn genomen in de afgelopen decennia. Ik zou op talloze ontwikkelingen kunnen wijzen (de fixatie op ranglijstjes, de idiote cultuur van zelffelicitatie door in elk beleidsplan te vertellen hoe ‘excellent’ we wel niet zijn). Hier wil ik me vooral richten op de teloorgang van (het idee van) een academische gemeenschap.

De afgelopen maanden werden we op de Universiteit van Amsterdam (UvA), maar het is niet anders op andere universiteiten, enkele malen opgeschrikt door grootschalige fraude onder studenten. Betropte studenten vonden het vooral vervelend dat ze betrappt waren, maar toonden nauwelijks enig besef van spijt, laat staan schaamte over hun daden. Ook onder wetenschappelijke stafleden is het met het ‘gemeenschapsgevoel’ soms droevig gesteld. Hier doel ik niet alleen op de bekende fraudeurs en fabuleerders die elke wetenschappelijke integriteit aan hun laars hebben gelapt, maar op wetenschappelijke medewerkers die soms meer oog lijken te hebben voor hun eigen carrière dan voor het collectief, hun data niet altijd met anderen willen delen, conceptteksten niet voorleggen aan collega’s uit angst dat dezen met hun inzichten weglopen, en weinig notie lijken te hebben van wat het betekent om te (mogen) werken aan een institutie als de universiteit.

Het klinkt ouderwets, maar ik meen het diep serieus: het is een eer om aan de universiteit te werken, ook al probeert mijn eigen universiteit die opvatting regelmatig te ondermijnen. Dit doet ze onder andere door mij eenzijdig aan te spreken als een ‘producent van kennis’ over wie studenten als passieve consumenten in evaluatieformulieren oordelen mogen vellen, door mij voortdurend te vertellen hoe hoog we op welke wereldwijde *ranking* staan (met name wanneer die ons goed uitkomt), en door mij veel te weinig te vragen wat ik bijdraag aan het publieke debat of aan de oplossing van maatschappelijke problemen, doordat ze bijna uit-

* Prof. dr. Jan Willem Duyvendak is hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Amsterdam en voorzitter van de Nederlands Sociologische Vereniging. Hij schreef dit artikel op persoonlijke titel. E-mail: w.g.j.duyvendak@uva.nl.

Jan Willem Duyvendak

sluitend geïnteresseerd is in aantallen internationale publicaties (hoe belangrijk ook).

Enfin, ik mis een academische cultuur waarin studenten en docenten zich gezamenlijk verbonden weten, samen werken aan kennisontwikkeling, dit op een integere wijze doen, in de wetenschap dat we bevoorrecht zijn doordat we in grote mate van vrijheid kunnen werken en dat dit ook verplichtingen met zich meebrengt.

Vandaar dat ik – ter bevordering van de gemeenschap aan de universiteit – enorm verheugd ben dat de Centrale Studenten Raad van de UvA het initiatief heeft genomen om te komen tot een Erecode voor docenten en studenten aan de universiteit. Natuurlijk, het zal geen panacee zijn voor alle kwalen die ik hierboven heb genoemd, maar ‘eer’ en ‘eerlijkheid’, *honour* en *honesty*, zijn niet toevallig etymologisch verwant. Ik hoop dat het helpt: hoe meer we kritisch naar onszelf kijken, ons afvragen wat we beter kunnen doen, des te geloofwaardiger zijn ook onze wensen aan de buitenwereld.

Concept-erecode voor de Universiteit van Amsterdam

Academische gemeenschap

Wetenschappelijke kennis is essentieel voor het vormgeven van onze samenleving. De Universiteit van Amsterdam onderkent dat het vergaren van deze kennis niet in een vacuüm plaatsvindt, maar slechts op een verantwoorde manier kan geschieden wanneer studenten, onderzoekers en medewerkers op respectvolle wijze met elkaar en hun omgeving omgaan. De Universiteit van Amsterdam gelooft dat een hechte academische gemeenschap onmisbaar is voor vruchtbaar en verantwoord onderzoek en bijbehorend onderwijs. De academische gemeenschap wordt gevormd door eenieder die deel uitmaakt van de Universiteit van Amsterdam. De Universiteit van Amsterdam staat als instituut voor waarden als eerlijkheid en toewijding aan het wetenschappelijke proces.

Wetenschappelijke integriteit

Gedegen wetenschappelijk onderzoek bestaat bij de gratie van het voortbouwen op de kennis van anderen, en daar vervolgens zelf iets nieuws aan toe te voegen. Echter, dit kan alleen geschieden op basis van een integere grondhouding. Onderzoekers én studenten – immers, de laatsten zijn onderzoekers in opleiding – moeten in hun bevindingen en het proces daarnaartoe, zorgvuldig, onafhankelijk en betrouwbaar opereren. Dit betekent onder andere dat hun data transparant moeten zijn vergaard en gebruikt moeten kunnen worden door andere onderzoekers. UvA-medewerkers treden daarom actief naar buiten om verslag te doen van hun methode en hun bevindingen.

Wetenschappelijk onderzoek is geen soloprestatie, maar groepssport, met alle waarden die daarbij horen, zoals collegialiteit, transparantie en, bovenal, eerlijkheid. Bovenstaande gaat uiteraard niet alleen op voor wetenschappelijk medewerkers, zij gaat op voor eenieder die wetenschap beoefent. In een hechte academi-

sche gemeenschap geldt wetenschappelijke integriteit zowel voor onderzoekers als voor studenten. Derhalve verwacht de Universiteit van Amsterdam dat eenieder die deelneemt aan wetenschappelijk onderzoek en onderwijs dit vanuit een integere grondhouding doet.

Met deze code wenst de Universiteit van Amsterdam een hechte academische cultuur te versterken en het debat over wetenschappelijke integriteit blijvend te stimuleren. Studenten en medewerkers creëren aldus, op gezamenlijke en integere wijze, kennis. Hierbij hebben zij de waarden van de Universiteit van Amsterdam hoog in het vaandel staan.

Verklaring

Bij dezen beloof ik dat al mijn wetenschappelijk werk voldoet aan de academische waarden die horen bij de Universiteit van Amsterdam.